

ERKINIS ENCEFALITAS

Erkinis encefalitas (EE) - tai sunki gamtinė židininė virusinė liga, sukeliama erkinio encefalito viruso (EEV), pažeidžianti galvos smegenis, jų dangalus ar periferinius nervus

Ligos sukėlėjas – RNR virusas. Erkinio encefalito sukėlėjai nuolat cirkuliuoja gamtoje – virusai apsigyvenę erkių organizmuose, randamas seilių laikose bei seilėse. Didelis erkinio encefalito virusų paplitimas yra Baltijos šalyse, Čekijoje, Slovakijoje, Suomijoje, rytinėje Švedijos pakrantėje, Pietinėje Vokietijoje.

Užsikrečiama įsisiurbus erkei. EEV pernešėjai, taip pat ir viruso rezervuaras yra erkės. Europoje ir Lietuvoje EEV virusu dažniausiai užsikrečiama įkandus *Ixodes ricinus* erkei. Šios rūšies erkės randamos visuose Lietuvos rajonuose. Galima užsikrėsti per termiškai neapdorotą pieną.

EE inkubacinis periodas trunka 2 – 28 dienas, vidutiniškai 7 – 14 dienų. Maždaug 80 proc. atvejų ligos eiga būna dvibangė.

Pirmosios ligos fazės kliniką, kuri trunka 1 – 8 dienas, sukelia pirmoji viremijos banga. Jos požymiai yra nespecifiniai: karščiavimas, kaulų, raumenų, galvos skausmai, nuovargis, bendras silpnumas, rečiau – dispepsiniai ar viršutinių kvėpavimo takų kataro požymiai.

Po pirmosios EE stadijos eina „tariamo pasveikimo“ periodas, kuris trunka 1 – 33 dienas, dažniausiai 5-8 dienas. Jeigu laiko tarpas tarp pirmosios ir antrosios ligos fazės yra labai trumpas (mažiau kaip 24 valandos) ir žmogus tiesiog nepajaučia klinikinio pagerėjimo bei tuo atveju, kai pirmos fazės klinika yra labai neryški, silpna, EE eiga tampa tariamai „vienbangė“.

Antrosios ligos fazės, kuri išsivysto 20 – 30 proc. užkrėstų asmenų, metu nustatomi CNS pažeidimo simptomai ir uždegiminiai pakitimai smegenų skystyje.

EE klinika klasifikuojama į meningitinę, meningoencefalitinę, meningoencefalomielitinę ligos formas. Meningitas laikomas lengva EE forma, meningoencefalitas ir meningoencefalomielitas / radikuloneuritas laikomi vidutinio sunkumo ir/ar sunkia EE forma.

Meningitinė EE forma diagnozuojama tada, kai nustatomi tik smegenų dangalų pažeidimo požymiai. Smegenų dangalų pažeidimo požymiai yra galvos skausmas, pykinimas ir / arba vėmimas, sprando raumenų rigidiškumas, karščiavimas, intoksikacijos požymiai be objektyvių neurologinių simptomų.

Meningoencefalitinė EE forma diagnozuojama tada, kai šalia dangalų pažeidimo simptomų nustatomi ir smegenų pažeidimo (encefalito) požymiai: sąmonės, orientacijos, mąstymo sutrikimai, disfazija, tremoras, pusiausvyros ir koordinacijos sutrikimas, traukuliai, galvos nervų pažeidimas.

Meningoencefalomielitinė / radikuloneuritinė EE forma diagnozuojama tada, kai kartu su dangalų ir parenchimos pažeidimo požymiais nustatomi nugaros smegenų ir/ar šaknelių bei nugaros nervų pažeidimo simptomai.

Ligos pasekmės

Mirštamumas nuo EE siekia 0,5-4 %. Maždaug trečdalis žmonių, persirgusių EE, nevysiškai pasveiksta. Dažniausi liekamieji reiškiniai: negalėjimas susikaupti, miego sutrikimai, nuolatiniai galvos skausmai, padidėjęs jautrumas, elgesio pokyčiai. Rečiau – paralizės (paralyžius).

Žmogus gydomas tik simptomiškai – vaistais, sumažinančiais ligos požymius. Specifinio gydymo, nukreipto prieš ligos sukėlėją nėra. Žmonės, persirgę EE, įgyja imunitetą šiai ligai.

Profilaktika

Vakcinacija

- Veiksmingiausia Erkinio encefalito profilaktikos priemonė – skiepai. EE vakcinomis galima skiepyti vyresnius nei 1 metų vaikus. Vakcinavimo schemas yra dvi: įprastinė ir pagreitinta. Įprastinės skiepavimo schemas pirmosios dvi dozės įskiepijamos 1-3 mėn. intervalu; trečiosios ir sustiprinančiųjų dozių įskiepijimo intervalai gali būti skirtingi. Po pilnos vakcinacijos (3 dozių) apie 97 % skiepytų asmenų susidaro apsauginis antikūnių titras. Pradėti skiepytis reikia ankstyvą pavasarį, kol dar neprasidėjęs erkių aktyvumas. Pagreitinta skiepavimų nuo EE schema taikoma prieš pat erkių aktyvumo sezoną ar jam jau prasidėjus. Ši schema įvairių gamintojų vakcinoms gali būti skirtinga, ji nurodoma vakcinės informaciniame lapelyje.

Erkių gausą mažinančios priemonės

- Tinkama parkų, poilsio vietų, dažnai žmonių lankomų miškų priežiūra: žolė šienaujama nuo ankstyvo pavasario, neleidžiant jai užaugti aukštesnei kaip 10 cm., menkaverčiai krūmai iškertami, miško darbu atliekos, išvartos, nupjauta žolė išvežama arba sudeginama, pasivaikščiojimo takai ir takai, vedantys vandens telkinių, sporto aikštelių, laužaviečių link, praplatinami.
- Graužikų populiacijos reguliavimas (deratizacija).

Individualios apsaugos priemonės

- Būnant gamtoje patartina dažnai apžiūrėti save ir bendrakeleivius. Aptiktas per drabužius ropojančias erkes sunaikinti.
- Einant į mišką, reikėtų apsivilkti šviesiais drabužiais: viršutiniai drabužiai turėtų būti ilgomis rankovėmis, kurių rankogaliai gerai priglustų prie riešo; kelių klešnių apačia taip pat turėtų būti gerai prigludusi prie kūno. Galvą patartina apsirišti skarele arba užsidėti gerai priglundančią kepurę, gobtuvą.
- Repelentai (nariuotakojus atbaidančios medžiagos). Repelentais apruošiamos atviros žmogaus kūno vietos (veidas, kaklas, rankos). Repelentais galima apruošti ir gamtoje dėvimus drabužius. Apsaugos efektyvumas priklauso nuo repelento sudėties bei nariuotakojų jautrumo panaudotoms medžiagoms. Visų repelentų poveikis yra trumpalaikis.
- Vartoti tik pasterizuotą arba virintą karvių, ožkų pieną ar jo produktus.

Visuomenės sveikatos specialistė

Jadvyga Grubliauskienė